

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

СЕРКЕВИЧ ІРИНА РОСТИСЛАВІВНА

УДК 343.9:343.326

**КРИМІНОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ТЕРОРИЗМУ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Канцір Володимир Степанович,
Інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
професор кафедри кримінального права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Ємельянов Вячеслав Павлович,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
факультету права та масових комунікацій;

кандидат юридичних наук, доцент
Кухар Валерій Васильович,
Національна академія державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького,
начальник (декан) факультету правоохоронної діяльності

Захист відбудеться «2» жовтня 2015 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.725.02 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у загальній бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розіслано «1» вересня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Красницький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Характерною рисою сьогодення є зростання у світі терористичної активності та намагання міжнародної спільноти ефективно протидіяти цьому небезпечному явищу, що набуває рис глобальної проблеми. Відтак входження України у міжнародне співтовариство передбачає певні зобов'язання щодо розробки ефективних заходів протидії терористичним проявам. Одним із таких заходів є створення чіткого й ефективного антитерористичного законодавства, насамперед його кримінально-правової частини, оскільки в останніх прийнятих міжнародних конвенціях, присвячених питанням протидії тероризму, простежується тенденція до розширення кримінально-правового захисту від терористичних діянь. Водночас державам рекомендується установити нові кримінально-правові норми про відповідальність за терористичні діяння.

Злочинна діяльність проти миру і безпеки людства, насамперед поширення міжнародного тероризму, загроза використання з терористичною метою ядерних та інших об'єктів на території України, небезпека техногенного, зокрема ядерного та біологічного, тероризму належать згідно зі ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» до основних реальних і потенційних загроз національній безпеці України.

Події у світі свідчать про прогресуючу модифікацію цього небезпечного явища. Проблема набула особливої актуальності нині, коли відбувається всесвітня ескалація тероризму. Політичні, етнічні, екстремістські угруповання майже щоденно здійснюють акти тероризму, про які постійно повідомляють засоби масової інформації.

Це зло не оминуло й Україну, яка донедавна вважалася однією з найбільш безпечних у цьому аспекті держав Європи. Зокрема, з 1 січня 2014 р. в Україні розпочато понад 2500 проваджень за фактами вчинення терористичних злочинів.

Тероризм є складною суспільно-політичною та науковою проблемою, вирішення якої потребує застосування системно-комплексного міжгалузевого підходу. Тероризм як соціальне явище вимагає досліджень у галузі кримінального, адміністративного, конституційного, міжнародного права, кримінології, політології, соціології, психології та інших наук.

У радянський період окремі аспекти проблем тероризму досліджували Н. С. Бєглова, І. П. Бліщенко, Т. С. Бояр-Созонович, В. В. Вітюк, Л. М. Галенська, Н. В. Жданов, С. А. Ефіров, І. І. Карпець, Н. Б. Крилов, У. Р. Латипов, Є. Г. Ляхов, Л. О. Моджорян, Ю. О. Решетов. Водночас недоліком наукових пошуків учених було те, що тероризм розглядався здебільшого як спорадичні злочинні акти з боку екстремістсько налаштованих елементів і груп.

Упродовж існування України як незалежної держави окремі кримінально-правові проблеми протидії тероризму були предметом дисертаційних робіт

В. Ф. Антипенка, О. С. Допілки, В. П. Ємельянова, Ю. А. Іванова, В. В. Крутова, В. С. Канціра, В. А. Ліпкана, С. М. Мохончука, Л. В. Новікової, М. В. Семикіна.

З-поміж вітчизняних науковців, окрім зазначених, помітний внесок у вирішення окреслених питань здійснили П. П. Андрушко, В. О. Глушков, В. К. Грищук, В. М. Дрьомін, В. П. Журавльов, Н. А. Зелінська, В. В. Коваленко, О. М. Костенко, С. В. Лазебник, С. Я. Лихова, М. І. Хавронюк, С. С. Яценко.

З огляду на міжнародний характер проблем протидії тероризму, дослідження ґрунтується також на працях зарубіжних учених, зокрема: Р. А. Адельханяна, Ю. М. Антоняна, І. І. Артамонова, В. А. Васильєва, П. Вілкінсона, Б. Я. Гаврилова, Х.-П. Гассера, С. У. Дікаєва, А. І. Долгової, М. Креншоу, В. Лакера, Г. М. Мінковського, М. Ф. Мусаєляна, Г. В. Овчіннікової, І. Л. Трунова, В. В. Устінова, О. М. Хлобоустова, Б. Хофмана та ін.

Попри очевидну наукову і практичну значущість, окреслена проблематика не була об'єктом самостійного комплексного кримінально-правового дослідження. Актуальність боротьби з такими злочинами, зокрема тероризмом, через заходи кримінального права, а також недостатність наукових досліджень із цього питання й зумовили вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у Львівському державному університеті внутрішніх справ у межах комплексної теми наукових досліджень «Проблеми реформування правової системи України» на 2009–2012 і 2012–2015 роки (номери державної реєстрації 0109U007853, 0112U007492).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертації полягає у концептуально-теоретичному розгляді детермінантів і питань ефективності системи кримінально-правової протидії тероризму в Україні, а також виробленні на основі такого аналізу шляхів її вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі основні *задачі*:

- з'ясувати ступінь розробки проблем боротьби з тероризмом у науковій літературі;
- визначити зміст та обсяг поняття тероризму;
- вивчити зарубіжний досвід кримінально-правової протидії тероризму;
- проаналізувати кримінологічні детермінанти терористичної діяльності;
- дати комплексну кримінально-правову характеристику тероризму за законодавством України;
- визначити шляхи вдосконалення кримінально-правової протидії тероризму.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері протидії тероризму.

Предмет дослідження – кримінологічні детермінанти та кримінально-правова протидія тероризму.

Методи дослідження. Відповідно до мети та задач дослідження у

дисертації використано систему методів наукового пізнання. Загальнотеоретичні аспекти кримінально-правової протидії тероризму вивчено з урахуванням останніх досягнень вітчизняної і світової теоретико-правової думки. Під час здійснення дослідження у науковій роботі використано загальні принципи, зокрема обґрунтованості, об'єктивності, наступності та узагальнення теоретико-правової спадщини. З метою одержання найбільш повних, достовірних і обґрунтованих результатів роботи застосовано загальнонаукові та конкретні методи пізнання.

Методологічний синтез інституціонального й аксіологічного підходів сприяв розгляду кримінологічних детермінантів у контексті загальнотеоретичного вчення про феномен тероризму як кримінально караного діяння (підрозділи 1.2, 2.2, 2.3, 2.4). Діалектичний метод дав змогу розглянути конкретні детермінанти тероризму в сучасних умовах (підрозділи 2.2, 2.3, 2.4). Метод історизму застосовано під час аналізу чинників, які зумовлюють кримінально-правову заборону тероризму, та під час дослідження розвитку законодавства у галузі кримінально-правової протидії тероризму (підрозділи 1.1, 1.2). Порівняльно-правовий метод використано задля аналізу зарубіжного досвіду вирішення питань кримінально-правової протидії тероризму в зарубіжних державах (підрозділ 1.3). Формально-юридичний метод використано для дослідження власне правових властивостей таких явищ, як тероризм, злочини терористичного характеру, мотивація терористичної діяльності, організовані форми тероризму (підрозділи 1.2, 2.4, 3.1, 3.2). Метод аналізу і синтезу застосовано під час вивчення кримінально-правових засобів у системі протидії злочинам терористичного характеру на сучасному етапі (підрозділи 3.1, 3.2). Функціональний метод сприяв класифікації злочинів терористичного характеру за кримінально-правовими ознаками (підрозділи 1.1, 3.1). Метод узагальнення застосовано під час формулювання висновків дослідження.

Дисертація ґрунтується на матеріалах, отриманих із різних джерел вітчизняної та зарубіжної наукової літератури. Документальну та фактологічну основу дослідження становлять національне і зарубіжне чинне законодавство та міжнародні правові стандарти, що регулюють різні аспекти кримінально-правової протидії проявам тероризму.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали 273 рішень судів України (з них 102 вироки) за період із 1 січня 2014 р. у справах про терористичні та суміжні злочини. Основа матеріалів судової практики – рішення, що містить Єдиний державний реєстр судових рішень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вони отримані на основі комплексного теоретико-правового дослідження кримінально-правової протидії проявам тероризму.

У дисертації сформульовано низку концептуальних положень, що

вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

уперше:

– доведено, що одним із основних детермінантів сучасних терористичних настроїв і проявів в Україні можна вважати бездіяльність української влади щодо: доведення економічної ситуації у державі до критичного стану; втрати довіри у більшості громадян; уможливлення поширення у суспільстві таких негативних тенденцій, як розв'язання суперечностей і конфліктів силовими методами, ідеологічне розмежування, критична майнова і політична поляризація населення, інформаційна експансія тощо;

– виокремлено специфічні для сучасної ситуації в Україні детермінанти тероризму: неадекватне (спотворене) розуміння значною частиною населення південно-східних регіонів України та спотворена пропаганда з боку організаторів терористичної діяльності: а) перебігу Революції Гідності (вихід протистояння за мирні межі); б) наслідків Революції Гідності (тлумачення їх як «державного перевороту», «захоплення влади фашистами-націоналістами» тощо); в) специфічного ставлення до працівників правоохоронних органів після Революції Гідності (коридори ганьби, ніч гніву у містах Західного регіону тощо). Ці детермінанти були посилені: а) прихованим, а подекуди відкритим українофобством значної частини населення цих регіонів; б) систематичним поширюванням проросійських настроїв та антиукраїнської пропаганди; в) відсутністю об'єктивної поінформованості громадян про реальну ситуацію в державі тощо;

– констатовано, що суб'єктивні характеристики терористів, а відтак і суб'єктивні детермінанти терористичної діяльності, настільки різноманітні, що самотійно не можуть слугувати підґрунтям для ефективної організації протидії терористичній діяльності;

– запропоновано, у разі вчинення злочинів, передбачених іншими статтями КК України, аніж ст. 258-1–258-5 КК України, за наявності ознак терористичного акту кваліфікувати їх за сукупністю зі ст. 258 КК України;

удосконалено:

– положення про співвідношення понять «терор» і «тероризм»;

– підходи до кримінально-правового розуміння поняття «тероризм». Запропоновано під поняттям тероризму розуміти передбачені нормами міжнародного та (чи) національного законодавства суспільно небезпечні діяння, що полягають у створенні умов, сприянні чи безпосередньому свідомому, цілеспрямованому застосуванню насильства або створенні реальної загрози його застосування з метою спонукання, шляхом залякування, політичних суб'єктів відповідної держави чи міжнародних суб'єктів до зміни їхньої діяльності як умови їх припинення (невчинення).

– підходи до визначення детермінант тероризму. Як самотійні

детермінанти виокремлено корупцію та «провал» у роботі правоохоронних органів і спецслужб;

дістали подальший розвиток:

– положення про те, що кримінально-правове забезпечення протидії тероризму в Україні є доволі ефективним. За умови ефективного його застосування можна ефективно протидіяти такому виду злочинної діяльності;

– положення про те, що тероризм – це злочинне діяння. Зокрема поняття має охоплювати шість статей КК України: ст. 258 «Терористичний акт»; ст. 258-1 «Втягнення у вчинення терористичного акту»; ст. 258-2 «Публічні заклики до вчинення терористичного акту»; ст. 258-3 «Створення терористичної групи чи терористичної організації»; ст. 258-4 «Сприяння вчиненню терористичного акту»; ст. 258-5 «Фінансування тероризму». Зроблено висновок, що «центральною» серед них є «терористичний акт», а інші – це криміналізовані у виді самостійних складів злочинів різноманітні прояви співучасті у вчиненні терористичного акту, або готування до його вчинення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого теоретичного вивчення проблем протидії тероризму;

– *правотворчій сфері* – з метою вдосконалення антитерористичного законодавства України;

– *навчальному процесі* – під час викладання та вивчення кримінального права, проведення науково-дослідної роботи серед студентів, підготовки спецкурсів, підручників, навчальних посібників і відповідних розділів науково-практичних коментарів законодавства про кримінальну відповідальність;

– *правовиховній діяльності* – для забезпечення антитерористичної освіти населення у навчальних закладах, підприємствах, інших установах, а також висвітлення через ЗМІ справжньої суті цього явища.

Особистий внесок здобувача. Положення, викладені у дисертації та винесені на захист, висновки до роботи розроблені автором особисто. Наукові ідеї та розвідки, що належать співавторам опублікованих робіт, у дисертації не використано. У науковій статті, опублікованій у співавторстві, 50% змісту становлять власні теоретичні напрацювання дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Підсумки вивчення проблеми загалом, окремих її аспектів, отримані узагальнення та результати оприлюднено на таких науково-практичних заходах, як: II Регіональний круглий стіл «Проблеми державотворення та правотворення в Україні» (м. Львів, 18 лютого 2011 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 15 квітня

2011 р.); Всеукраїнська наукова конференція ад'юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 30 вересня 2011 р.); міжнародна науково-практична конференція «7 Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 25–26 листопада 2011 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми державотворення та правотворення в Україні» (м. Львів, 17 лютого 2012 р.); Всеукраїнська наукова конференція ад'юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 28 вересня 2012 р.); Międzynarodowa konferencja naukowa i praktyczna «Science – od teorii do praktyki» (Sopot, 29.03–31.03.2013); Międzynarodowa konferencja naukowa i praktyczna «Nauka w swiecie wspolczesnym» (Lodz, 29.05–31.05.2013); Всеукраїнська наукова конференція ад'юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 27 вересня 2013 р.); Всеукраїнська наукова конференція ад'юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 17 жовтня 2014 р.); IV міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя (в контексті співпраці з Європейським Союзом)» (Львів, 24 листопада 2014 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, викладено у 18 публікаціях, зокрема восьми наукових статтях у фахових виданнях України (одна у науковому виданні іноземної держави) і десяти тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 215 сторінок, із них основний текст – 189 сторінок. Список використаних джерел (249 найменувань) викладено на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, зазначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Висвітлено ступінь розробки та методи наукового аналізу, визначено мету та задачі дослідження. Розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо публікацій, апробації та впровадження одержаних результатів.

Розділ 1 «Загальні засади дослідження питань кримінологічних детермінантів і кримінально-правової протидії тероризму» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Стан дослідження проблем сутності та шляхів*

протидії тероризму» проаналізовано ступінь розробки в науковій літературі питань сутності та шляхів протидії тероризму. Констатовано, що основними напрямками наукових розвідок у цій сфері є: вивчення історії тероризму; загальнотеоретичні дослідження походження тероризму; аналіз політичної складової тероризму; вивчення соціально-філософських і соціально-психологічних аспектів тероризму; кримінально-правові та кримінологічні дослідження тероризму та протидії йому. Встановлено, що, попри значну увагу до цієї проблематики, чимало питань із приводу сутності тероризму, його видів і причин мають сьогодні дискусійний характер.

Водночас відсутнє комплексне сучасне (з урахуванням нинішніх подій в Україні) дослідження актуальних питань: чи адекватним є кримінально-правове закріплення відповідальності за діяння, які за своєю суттю є тероризмом; чи не залишились поза кримінально-правовим регулюванням діяння, що потребують криміналізації; які детермінанти стали визначальними у спалаху тероризму в нашій державі тощо.

У підрозділі 1.2 *«Сучасне розуміння поняття тероризму»* проаналізовано підходи до визначення цієї дефініції. Констатовано, що міжнародне співтовариство досі не визначено загальноприйнятого поняття тероризму. Міжнародні акти наводять зазвичай лише перелік злочинів, які підпадають під дію таких актів.

Проаналізовано підходи до визначення кола злочинів, які слід вважати тероризмом у нормативних документах та науковій літературі. Зроблено висновок, що у КК України «центральною» серед таких є «терористичний акт», а інші – це криміналізовані у виді самостійних складів злочинів різноманітні прояви співучасті у вчиненні терористичного акту, або готування до його вчинення.

Наведено ознаки тероризму. Зокрема доведено, що задля його визначення слід зважати насамперед на те, що тероризм за характером є насильством особи чи групи осіб стосовно іншої особи чи групи осіб; тероризм у будь-якому прояві – це завжди злочин; існує тісний зв'язок тероризму з політикою (він, як правило, має політичну мету і ґрунтується на політичних мотивах); кінцевим адресатом терористичних діянь є учасники (суб'єкти) політичного життя у відповідній державі, регіоні чи світі; мета тероризму – спричинити страх у суспільстві, залякування і відповідних суб'єктів, і населення загалом. З огляду на наведене, запропоновано розглядати поняття тероризму та терористичних злочинів як синоніми та розуміти під ними передбачені нормами міжнародного та (чи) національного законодавства суспільно небезпечні діяння, що полягають у створенні умов, сприянні чи безпосередньому свідомому, цілеспрямованому застосуванню насильства або створенні реальної загрози його застосування з метою спонукання, шляхом залякування, політичних суб'єктів відповідної держави

чи міжнародних суб'єктів до зміни їхньої діяльності як умови їх припинення (невчинення).

У підрозділі 1.3 «Кримінально-правова протидія тероризму в окремих зарубіжних державах» проаналізовано основні підходи до забезпечення протидії тероризму кримінально-правовими засобами у законодавстві 25 зарубіжних держав. Відтак констатовано, що у кримінально-правовому регулюванні питань відповідальності за тероризм у кримінальних законах зарубіжних держав відсутні єдині підходи; у більшості зарубіжних держав поряд із кримінальним законодавством існують окремі «антитерористичні» закони. Водночас, за результатами аналізу законодавства зарубіжних держав, не виявлено положень, які заслуговували би на безапеляційне запозичення для національного законодавства, що, своєю чергою, дало змогу припустити, що національне кримінальне законодавство в частині відповідальності за тероризм здебільшого відповідає європейським тенденціям.

Розділ 2 «Кримінологічні детермінанти тероризму: загальна характеристика та їх особливості в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Загальна характеристика детермінант тероризму» висвітлено загальні підходи до розуміння детермінант злочинності загалом та тероризму зокрема. Здійснено огляд підходів до класифікації детермінант злочинності та тероризму. Обґрунтовано, що найбільш практичним та значущим є поділ детермінант на об'єктивні та суб'єктивні. Наголошено на тому, що основу детермінації тероризму, імовірно, становлять існуючі суспільні суперечності. Водночас тероризм різних часів і видів відрізняє мотивація застосування власне терористичних способів вирішення соціальних конфліктів.

У підрозділі 2.2 «Об'єктивні детермінанти тероризму та їх особливості щодо України» проаналізовано підходи до виокремлення та розуміння об'єктивних детермінант тероризму. Внаслідок їх узагальнення зроблено висновок, що прийнятним і обґрунтованим є виокремлення таких видів об'єктивних детермінант: соціально-економічні; політичні; релігійні. Здебільшого окреслені в літературі об'єктивні детермінанти тероризму (зокрема, збільшена соціальна диференціація, економічна криза, кризовий стан низки соціальних і професійних груп, зростання безробіття, високий рівень корупції тощо) є загальними і характерними для тероризму незалежно від часу та місця. Водночас обґрунтовано, що специфічними для сучасної ситуації в Україні детермінантами стало неадекватне (спотворене) розуміння значною частиною населення південно-східних регіонів України та спотворена пропаганда з боку організаторів терористичної діяльності: а) перебігу Революції Гідності (вихід протистояння за мирні межі); б) наслідків Революції Гідності (тлумачення їх як «державного перевороту»;

«захоплення влади фашистами-націоналістами» тощо); в) специфічного ставлення до працівників правоохоронних органів після Революції Гідності (коридори ганьби, ніч гніву у містах західного регіону тощо). Ці детермінанти були посилені: а) прихованим, а подекуди відкритим українофобством значної частини населення цих регіонів; б) систематичним поширюванням проросійських настроїв та антиукраїнської пропаганди; в) відсутністю об'єктивної поінформованості громадян про реальну ситуацію в державі тощо. Наголошено, що українські науковці та політики припускали виникнення в Україні терористичних задумів і проявів задовго до виникнення сучасної ситуації. Відтак влада не передбачила жодних напрямів щодо запобігання їм. Це, зокрема, запропоновано розглядати як одна із ключових детермінант сучасної ситуації в Україні.

Окрім наведених, детермінантами, що мали істотний вплив на виникнення сучасної ситуації у нашій державі, запропоновано вважати: високий рівень корумпованості влади; «провальну» роботу українських спецслужб і правоохоронних органів у цьому напрямі.

У підрозділі 2.3 *«Суб'єктивні детермінанти тероризму»* проаналізовано підходи до виокремлення та розкриття суб'єктивних ознак тероризму. Поставлено під сумнів доволі поширену в сучасній суспільній свідомості тезу про осмислення тероризму як вродженого агресивного інстинкту, а також припущення, що терористи – психічно хворі люди, а їх агресивно-загрозлива неадекватна поведінка – відображення психічних захворювань. Констатовано, що комплексні соціально-психологічні дослідження не підтверджують того, що психічні аномалії є першопричинами терористичної діяльності. Водночас обґрунтовано твердження, що важливим аспектом суб'єктивної детермінації терориста є мотивація особи, яка може бути найрізноманітніша (від користі до прагнення слави, влади тощо).

Проаналізовано також розроблені та висвітлені в літературі типи (моделі) терористів. Доведено, що такий поділ є умовним (класифікують осіб, які вже вчинили терористичні злочини). Тоді як суб'єктивні характеристики терористів настільки різноманітні, що без інформації про протиправну діяльність розпізнати таку особу лише за суб'єктивними характеристиками практично неможливо. Водночас саме суб'єктивні характеристики особистості здебільшого і визначають вибір особою, за однакових умов, або злочинного, або незлочинного шляху.

У підрозділі 2.4 *«Особливості детермінації виникнення та діяльності організованих терористичних об'єднань»* доведено, що виокремлені об'єктивні та суб'єктивні детермінанти терористичної діяльності певного індивіда повністю можуть характеризувати процес детермінації виникнення та діяльності організованих терористичних об'єднань. Це очевидно, адже такі групи чи організації складаються з окремих індивідів. І власне об'єктивні

детермінанти можуть стати насамперед приводом до об'єднання окремих індивідів у такі групи чи організації. Стосовно суб'єктивних детермінантів, то очевидно, що за їх відсутності особа сумнівно чи стане членом терористичного об'єднання.

Стосовно специфіки детермінації виникнення терористичних об'єднань відзначено, що діяльність таких наділена всіма ознаками організованої злочинної діяльності, спостерігається тенденція до їх злиття із загальнокримінальними організованими злочинними угрупованнями тощо. Відтак встановлено, що для виникнення та діяльності терористичного об'єднання зазвичай характерні, поряд із детермінантами тероризму, ті ж детермінанти, що й для організованої злочинності загалом.

Розділ 3 «Кримінально-правова характеристика та шляхи удосконалення кримінально-правової протидії тероризму на сучасному етапі» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Сучасний стан кримінально-правової протидії тероризму в Україні»* розглянуто нормативну базу здійснення такої діяльності в Україні та її практичні результати. Проаналізовано чинний КК України на предмет достатності нормативного забезпечення протидії тероризму в Україні. Зроблено висновок, що у чинному КК України передбачено відповідальність за 22 діяння, вчинення яких, за наявності інших ознак, слід визнавати тероризмом. Криміналізація такої кількості діянь може, з одного боку, вважатись надмірною, але насправді за такого підходу, з огляду на суспільну небезпеку тероризму, унеможлиблюється невизнання якихось діянь кримінально караними. Водночас констатовано, що доцільності у розширенні переліку таких діянь немає. Навіть якщо і з'являться «нові форми» тероризму, то, видається, що чинних статей КК України буде цілком достатньо, щоб притягнути осіб до відповідальності. Відтак обґрунтовано, що кримінально-правових засобів протидії тероризму в Україні достатньо, важливо їх ефективно застосовувати.

А в цьому аспекті ситуація не задовільна. Так, за 2014 р. обліковано 2053 терористичні злочини, з них лише у 340 провадженнях особам вручено повідомлення про підозру. І лише у 53 провадженнях матеріали направлені до суду з обвинувальним актом. Натомість у 12 випадках (із них 11 – за ст. 258-3 КК) матеріали були направлені до суду для звільнення осіб від кримінальної відповідальності. 2015 року ситуація кардинально не змінилася.

Ще сумнішою є судова статистика. Зокрема, за період із 1 січня 2014 р. до квітня 2015 р. за ст. 258 КК України порушено 1940 проваджень, оголошено підозру – у 65, направлено до суду з обвинувальним висновком – 11, засуджено 7 осіб.

Окрім цього, наголошено на неприпустимості у судовій практиці розбіжностей щодо кримінально-правової оцінки діяльності таких об'єднань,

як ЛНР та ДНР. Встановлено випадки, коли судді (навіть одного суду) дають їх існуванню різну кримінально-правову оцінку. Суди визнають їх або злочинними організаціями (ст. 255 КК України), або терористичними організаціями (ст. 258-3 КК України), або незаконними збройними формуваннями (ст. 260 КК України), а подекуди простежуються і більш «цікаві» випадки. Зокрема, суд визнав, що у складі терористичної організації (відповідальність за створення та діяльність передбачена у ст. 258-3 КК України) діє незаконне збройне формування (відповідальність передбачена у ст. 260 КК України) та кваліфікував діяння винного за сукупністю. Думається, що у цій ситуації своє слово повинен сказати вищий судовий орган держави.

У підрозділі 3.2 «Шляхи вдосконалення кримінально-правової протидії тероризму в Україні» розглянуто вже наявні пропозиції щодо вдосконалення КК України в цій частині. Зокрема проаналізовано зареєстровані у Верховній Раді України законопроекти з цього приводу (2219а від 04.06.2013, 4912 від 20.05.2014) та висновки стосовно них Головного науково-експертного управління Верховної Ради України. Відтак визнано слушними висновки та наведені у них аргументи відповідного управління про відсутність істотної необхідності у прийнятті таких нормативних актів.

Опрацьовано також наукові розробки з цього приводу, які не знайшли свого втілення у законопроектах. Висловлено припущення, що запропоновані в наукових джерелах зміни до КК України щодо відповідальності за тероризм істотно не поліпшать кримінально-правову протидію терористичним злочинам. Попри те, що вони мають безперечний сенс і обґрунтування, однак внаслідок їх реалізації коло охоронюваних відносин не зазнає жодних змін, а вони мають насамперед текстуальний характер.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено узагальнення і нове вирішення проблеми встановлення кримінологічних детермінант та аналізу стану кримінально-правової протидії тероризму в Україні.

За результатами дослідження отримано низку основних результатів.

1. Тероризм як явище реальної дійсності досліджувався в різних аспектах – філософському, політичному, психологічному, правовому тощо, відтак кожен дослідник розглядав це явище, надаючи йому особисту інтерпретацію. Те, що цю проблему вивчали неюристи, призвело до того, що в науковій літературі запанувало не правове, а буденне розуміння цього явища. На жаль, таке розуміння інколи стосувалося й міжнародних документів. Водночас у літературних джерелах, нехтуючи правовими межами, тероризмом вважають і бандитизм, і вбивства на замовлення, і

політичні вбивства, і хуліганство, і військові заколоти, і вуличні безпорядки, і пограбування банків і крамниць, і заподіяння тілесних ушкоджень, і чимало іншого, що можна пов'язати з насильством.

2. Характеризуючи напрями сучасних досліджень із проблем боротьби з тероризмом в Україні, констатовано, що вони мають чітко виражену гомогенну спрямованість, адже науково аналізують здебільшого кримінально-правові та кримінологічні питання протидії тероризму. Встановлено, що зазвичай вивчалися питання, що стосуються поняття тероризму, його різновидів, відмежування від суміжних понять, кримінально-правової характеристики. Меншою мірою приділено увагу питанням детермінант терористичної діяльності, оскільки, очевидно, що сучасні події терористичного характеру в Україні не отримали оцінки.

3. Обґрунтовано, що в кримінально-правовому розумінні поняття тероризму охоплює склади злочинів, передбачені у шести статтях КК: ст. 258 «Терористичний акт»; ст. 258-1 «Втягнення у вчинення терористичного акту»; ст. 258-2 «Публічні заклики до вчинення терористичного акту»; ст. 258-3 «Створення терористичної групи чи терористичної організації»; ст. 258-4 «Сприяння вчиненню терористичного акту»; ст. 258-5 «Фінансування тероризму». Зроблено висновок, що «центральною» серед них є «терористичний акт», а інші – це криміналізовані у виді самостійних складів злочинів різноманітні прояви співучасті у вчиненні терористичного акту, або готування до його вчинення.

4. Запропоновано під поняттям тероризму розуміти передбачені нормами міжнародного та (чи) національного законодавства суспільно небезпечні діяння, що полягають у створенні умов, сприянні чи безпосередньому свідомому, цілеспрямованому застосуванню насильства або створенні реальної загрози його застосування з метою спонукання, шляхом залякування, політичних суб'єктів відповідної держави чи міжнародних суб'єктів до зміни їхньої діяльності як умови їх припинення (невчинення).

За результатами аналізу законодавства зарубіжних держав встановлено, що положень, які заслуговували би на безапеляційне запозичення для національного законодавства, нема.

5. Проаналізувавши викладені в літературі підходи до розуміння об'єктивних детермінант тероризму та запропонований науковцями їх перелік, доведено, що основними причинами сучасного тероризму в Україні є:

– низка соціально-економічних детермінант, зокрема: помітне зниження життєвого рівня в поєднанні з безпрецедентно збільшеною соціальною диференціацією, які активізують такі соціально-психологічні чинники, як злість, заздрість, ненависть, ностальгія за минулим тощо; економічна і енергетична кризи, зростання цін, інфляція; кризовий стан низки соціальних і професійних груп, зокрема військових та осіб, які мають військовий досвід;

зростання безробіття, що обумовлює проблеми міграції, жебрацтва, психологічної і професійної деградації і дезорієнтації особистості в умовах ринкової економіки тощо; розповсюдження серед населення зброї, військової підготовки і специфічних військових умонастроїв; повалення попереднього уряду; поширення через ЗМІ ідей і поглядів, що призводять до зростання насильства, нерівності і нетерпимості, навіювання населенню всемогутності і всездозволеності терористів тощо; інформаційна експансія та інформаційна війна з боку Російської Федерації, яку Україна на Сході явно програла;

– окремі політичні детермінанти: загострення внутрішньополітичних конфліктів усередині держави; зіткнення політичних інтересів двох держав в якомусь регіоні; помилки в національній політиці, що допускалися урядом; цілеспрямоване розпалювання національної ворожнечі окремими людьми, групами, партіями (ПР, Комуністична партія тощо);

– корупція;

– «провальна» робота правоохоронних органів і спецслужб у сфері протидії тероризму;

– специфічними детермінантами для сучасної України стало неадекватне розуміння значною частиною населення південно-східних регіонів України та спотворена пропаганда з боку організаторів терористичної діяльності: а) перебігу Революції Гідності (вихід протистояння за мирні межі); б) наслідків Революції Гідності (тлумачення їх як «державного перевороту», «захоплення влади фашистами-націоналістами» тощо); в) специфічного ставлення до працівників правоохоронних органів після Революції Гідності (коридори ганьби, ніч гніву у містах західного регіону тощо). Ці детермінанти були посилені: а) прихованим, а подекуди відкритим українофобством значної частини населення цих регіонів; б) систематичним поширюванням проросійських настроїв та антиукраїнської пропаганди; в) відсутністю об'єктивної поінформованості громадян про реальну ситуацію в державі тощо.

6. Доведено, що українські науковці та політики припускали виникнення в Україні терористичних настроїв і проявів, однак влада не вжила жодних заходів щодо запобігання їм.

7. Констатовано, що суб'єктивні характеристики терористів, а відтак і суб'єктивні детермінанти терористичної діяльності, настільки різноманітні, що без інформації про протиправну діяльність розпізнати таких осіб практично неможливо, як, зрештою, й усунути ці детермінанти.

8. Доведено, що чинний КК України передбачає, за наявності інших ознак, як тероризм учинення хоча б одного із 22 діянь. Це підтверджує власну позицію, що «центральною» серед них є «терористичний акт», а інші – це криміналізовані у виді самостійних складів злочинів різноманітні прояви співучасті у вчиненні терористичного акту, або готування до його вчинення.

Відтак така деталізація є надмірною.

9. КК України, поряд із власне відповідальністю за тероризм, передбачає відповідальність за низку інших злочинів, які за певних умов можуть містити ознаки тероризму (наприклад, посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК), захоплення заручників (ст. 147 КК) та ін.). На нашу думку, у разі їх учинення за наявності інших ознак, передбачених у ст. 258 КК, ці дії слід вважати такими, що утворюють таку ознаку об'єктивної сторони терористичного акту, як «вчинення інших дій» (що передбачено ст. 258 КК), а відтак у діянні винного слід констатувати наявність сукупності злочинів: терористичного акту і відповідного складу злочину (ст.ст. 112, 147 КК України тощо).

10. Доведено, що є підстави вважати, що кримінально-правове забезпечення протидії тероризму в Україні доволі ефективне. Проте постає питання щодо застосування цих норм у практичній діяльності. Без реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності ці норми залишаться звичайним текстом.

11. Визнано слушною позицію, що внесення до КК України вкотре нової «антитерористичної» статті лише ускладнить притягнення на практиці до кримінальної відповідальності осіб, що вчинили відповідні злочини.

12. Встановлено аспекти, які б сприяли підвищенню ефективності законодавства про відповідальність за тероризм в Україні. Зокрема доцільно:

– у ст. 258-3 КК України уточнити, що йдеться не просто про терористичну групу, а організовану терористичну групу;

– виключити з «адресатів» злочинних дій, передбачених ст. 258 КК України, звичайної юридичної особи;

– ст. 38 КК України доповнити ч. 3 такого змісту: «3. Не є перевищенням меж затримання злочинця і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для затримання, а у випадку вчинення опору – для знешкодження, озброєного терориста».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Серкевич І. Р. Характеристика причин і умов вчинення злочинів терористичного характеру / І. Р. Серкевич // Митна справа. – 2011. – № 2 (74). – Ч. 2. – С. 413–419.

2. Серкевич І. Р. Визначення поняття тероризм та його генезис / І. Р. Серкевич // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 331–335.

3. Серкевич І. Р. Соціально-політичні, національні, расові та

релігійні детермінанти тероризму в сучасних умовах / І. Р. Серкевич // Наше право. – 2012. – № 1. – Ч. 2. – С. 143–147.

4. Серкевич І. Р. Тероризм як різновид організованої злочинності / І. Р. Серкевич // Європейські перспективи. – 2012. – № 2. – Ч. 1. – С. 141–147.

5. Серкевич І. Р. Кримінально-правова характеристика проявів терористичної діяльності / І. Р. Серкевич // Публічне право. – 2012. – № 4 (8). – С. 401–407.

6. Канцір В. С. Втягнення у вчинення терористичного акту: об'єктивна оцінка складу злочину / В. С. Канцір, І. Р. Серкевич // Публічне право. – 2013. – № 1 (9). – С. 119–127.

7. Серкевич І. Р. Сутність тероризму: кримінологічні виміри / І. Р. Серкевич // Європейські перспективи. – 2014. – № 2. – С. 83–90.

8. Серкевич І. Р. Обоснование понятий «терроризм», «террористический акт» в уголовном праве Украины / И. Р. Серкевич // Revista moldoveneasca de drept international si relatii internationale. – 2014. – № 3. – С. 89–97.

9. Серкевич І. Р. Взаємозв'язок організованої злочинності та тероризму – характерна ознака глобалізованого світу / І. Р. Серкевич // Проблеми державотворення та правотворення в Україні : матеріали II Регіонального круглого столу (18 лютого 2011 р.). – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – С. 428–431.

10. Серкевич І. Р. Організована злочинність і тероризм як кримінальний феномен сучасності / І. Р. Серкевич // Від громадянського суспільства – до правової держави : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (15 квітня 2011 р.). – Х. : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 180–181.

11. Серкевич І. Р. Наукове розуміння сучасної терористичної діяльності / І. Р. Серкевич // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : матеріали Всеукраїнської наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (30 вересня 2011 р.). – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – С. 200–202.

12. Серкевич І. Р. Зовнішньополітичні та внутрішньополітичні чинники загострення міжнародного тероризму / І. Р. Серкевич // 7 Прибузькі юридичні читання : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25–26 листопада 2011 р.). – Миколаїв : Національний університет «Одеська юридична академія», 2011. – С. 208–209.

13. Серкевич І. Р. Проблема тероризму як кримінально караного діяння: окремі аспекти / І. Р. Серкевич // Проблеми державотворення та правотворення в Україні : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 лютого 2012 р.). – Львів : ЛьвДУВС, 2012. –

С. 443–446.

14. Серкевич І. Р. Кримінально-правове розуміння тероризму / І. Р. Серкевич // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : тези доповідей та повідомлень учасників звітної наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (28 вересня 2012 р.). – Львів : ЛьвДУВС, 2012. – С. 177–180.

15. Серкевич І. Р. Розуміння тероризму як соціально-правового явища / І. Р. Серкевич // Science – od teorii do praktyki : zbior raportow naukowych (29.03.–31.03.). – Sopot, 2013. – С. 25–27.

16. Серкевич І. Р. Терористичний прояв та кримінальне насильство: їх співвідношення / І. Р. Серкевич // Nauka w swiecie wspolczesnym : zbior raportow naukowych (29.05.–31.05.). – Lodz, 2013. – С. 53–55.

17. Серкевич І. Р. Історичний досвід боротьби окремих іноземних держав зі злочинами терористичного спрямування (проявами тероризму) / І. Р. Серкевич // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : матеріали наукової конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (27 вересня 2013 р.). – Львів : ЛьвДУВС, 2013. – С. 231–235.

18. Серкевич І. Р. Деякі (окремі) наукові підходи щодо визначення детермінант тероризму / І. Р. Серкевич // Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя (в контексті співпраці з Європейським Союзом) : матеріали IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (24 листопада 2014 р.) / відп. ред. П. О. Куцик. – Львів : Вид-во Львів. комерц. академ., 2014. – С. 345–347.

АНОТАЦІЯ

Серкевич І. Р. Кримінологічні детермінанти та кримінально-правова протидія тероризму. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2015.

У дисертації виконано комплексне наукове дослідження кримінологічних детермінант та кримінально-правової протидії тероризму. Розкрито основні підходи до розуміння феномена тероризму як соціального явища та кримінально-караного діяння, досліджено зміст та обсяг цього поняття, здійснено огляд зарубіжного досвіду кримінально-правової протидії тероризму.

Особливу увагу приділено дослідженню детермінант тероризму. Поряд із уже наявними в літературі підходами до розуміння таких детермінант

виявлено та описано специфічні для сучасної ситуації причини та умови терористичних проявів в Україні.

Проаналізовано КК України на предмет достатності в ньому кримінально-правових засобів протидії терористичним злочинам. Зроблено висновок, що у КК України «центральною» є норма про «терористичний акт», а інші – це криміналізовані у виді самостійних складів злочинів різноманітні прояви співучасті у вчиненні терористичного акту або готування до його вчинення. Доведено, що кримінально-правових засобів протидії тероризму в Україні достатньо, істотного вдосконалення вони не потребують, натомість ефективність їх застосовування є незадовільною.

Ключові слова: тероризм; терористичні злочини; терористична організація; об'єктивні детермінанти тероризму; суб'єктивні детермінанти тероризму; кримінально-правова протидія тероризму; терористична організація.

АННОТАЦИЯ

Серкевич И. Р. Криминологические детерминанты и уголовно-правовое противодействие терроризму. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право. – Львовский государственный университет внутренних дел МВД Украины, Львов, 2015.

Проведено комплексное научное исследование криминологических детерминант и уголовно-правового противодействия терроризму. Для этого в работе раскрыты основные подходы к пониманию феномена терроризма как социального явления и уголовно наказуемого деяния, исследовано содержание и объем этого понятия. В работе отмечается, что несмотря на значительный объем научных исследований таких вопросов, почти все они имеют сегодня дискуссионный характер.

Проанализированы подходы к определению понятия терроризма в международных правовых актах. Констатируется, что международное сообщество так и не удосужилось выработать общепринятое понятия терроризма. В международных актах предлагается, как правило, только перечень преступлений, подпадающих под действие таких актов.

Сделан вывод, что в УК Украины «центральным» среди таких преступлений является «террористический акт», а остальные – это криминализованные в виде самостоятельных составов преступлений разнообразные проявления соучастия в совершении террористического акта или приготовления к его совершению.

Отдельное место в работе занимает обзор зарубежного опыта уголовно-правового противодействия терроризму. Однако, по результатам его изучения не обнаружено положений, которые заслуживали бы на безапелляционное заимствования в национальное законодательство, что, в свою очередь, позволило предположить, что национальное уголовное законодательство в части ответственности за терроризм, в основном, соответствует европейским тенденциям.

Особое внимание в работе обращено на исследование детерминант терроризма. Наряду с уже предлагаемыми в литературе подходами к пониманию таких детерминант выявлены и описаны специфические для современной ситуации причины и условия террористических проявлений в Украине, к которым в частности относится неадекватное (искаженное) понимание значительной частью населения юго-восточных регионов Украины и искаженная пропаганда со стороны организаторов террористической деятельности: а) течения Революции Достоинства (выход противостояния за мирные рамки) б) последствий Революции Достоинства (толкование их как «государственного переворота», «захвата власти фашистами-националистами» и т.п.); в) специфического отношения к работникам правоохранительных органов после Революции Достоинства (коридоры позора, ночь гнева в городах западного региона и т.д.). Эти детерминанты были усилены: а) скрытой, а иногда откровенной, украинофобией значительной части населения этих регионов; б) систематическим распространением пророссийских настроений и антиукраинской пропаганды; в) отсутствием объективной поинформированности граждан о реальной ситуации в государстве и т.п. Отмечается, что украинские ученые и политики предполагали возможность возникновения в Украине террористических настроений и проявлений задолго до возникновения современной ситуации. В то же время власть не сделала ничего, чтобы их предотвратить. Это предлагается рассматривать как один из ключевых детерминант современной ситуации в Украине.

Проанализирован УК Украины с позиций достаточности в нем уголовно-правовых средств противодействия террористическим преступлениям. Сделан вывод, что в действующем УК Украины предусмотрена ответственность за 22 деяния, совершение которых, при наличии других признаков, следует признавать терроризмом. Криминализация такого количества деяний может, с одной стороны, считаться избыточным, но на самом деле при таком подходе, учитывая общественную опасность терроризма, устраняется возможность непризнания таких деяний уголовно наказуемыми. И наоборот, констатируется, что целесообразности в расширении перечня таких действий, по нашему мнению, нет. Даже если и появятся «новые формы» терроризма, то, кажется, что

действующих статей УК Украины будет вполне достаточно, чтобы привлечь виновных к ответственности. Учитывая это сделано предположение, что уголовно-правовых средств противодействия терроризму в Украине достаточно, важно их эффективно применять. В то же время приходится констатировать, что эффективность их применения является неудовлетворительной.

В работе также проанализированы законопроекты, а также научные разработки относительно усовершенствования УК Украины по противодействию терроризму. Высказано предположение, что предложенные изменения в УК Украины существенно не улучшат уголовно-правовое противодействие террористическим преступлениям. Хотя они бесспорно имеют смысл и обоснование, в результате их реализации круг охраняемых отношений не меняется абсолютно, а они носят, прежде всего, текстуальный характер.

Ключевые слова: терроризм; террористические преступления; террористическая организация; объективные детерминанты терроризма; субъективные детерминанты терроризма; уголовно-правовое противодействие терроризму.

ANNOTATION

Serkevych I. R. Criminological determinants and criminal-legal counteraction of terrorism. – Manuscript rights reserved.

Thesis on scientific degree of Candidate of Legal Sciences on speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal-Executive Law. – Lviv State University of Internal Affairs of the MIA of Ukraine, Lviv, 2015.

The dissertation covers the complex scientific research on criminological determinants and criminal-legal counteraction of terrorism. The work has developed the main approaches to understanding of the phenomenon of terrorism as a social fact and criminally punishable action, investigated the content and scope of the term, and reviewed international experience of criminal-legal counteraction of terrorism.

Particular attention has been paid to the study of determinants of terrorism. Along with the already proposed approaches to understanding of the determinants it has discovered and described reasons and conditions of terrorist acts being specific for current situation in Ukraine.

Criminal Code of Ukraine has been analyzed from the viewpoint of adequacy of criminal-legal means therein to counter terrorist offenses. The conclusion has been made that the rule of «terrorist act is «central» in the Criminal Code of Ukraine» and other ones are various manifestations of complicity in the commitment of a terrorist act or its preparation, criminalized in the form of separate

offenses. It has also proved that there are enough criminal-legal means of combating terrorism in Ukraine and they don't need significant improving, while the effectiveness of their application is unsatisfactory.

Key words: terrorism; terrorist crimes; terrorist organization; terrorist objective determinants; subjective determinants of terrorism; criminal-legal counteraction of terrorism.

Підписано до друку 28.08.2015 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 76-15

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.